

Sírfeliratok az egyházaskéri temetőben

Temetőköltészetünk forrásai

Az Aranka és a Maros folyó közének már korábban betelepült részei elnéptelenedtek a török hódoltság idején. Egyházaskér monográfiájában Türi László idézi Szentkláray Jenőnek, a „Bánság historikusának” idevágó XIX. századi leírásait: „Torontál megyében, Újszegedtől Szentivánig és Gyáláig egy mocsár volt az egész vidék. Törökkanizsa, Cernabara, Oroszlámos, Valkány, Rábé, Óbéb és Keresztúr között terült el az aranikai mocsár...” (BÖNGYIK et al. 1999: 23). A Tisza, az Aranka és a Maros árterületén meghúzódó szigetek, lapályszélek, nádas partok kiváló feltételeket biztosítottak a dohánytermesztéshez, s miután Marczibányi Lőrinc Trencsén vármegyéből származó birtokos a kincstártól megvásárolta a csókai birtokot Czernabara, Imretelek, Monostor, Terján és Verbicza (Egyházaskér¹) pusztákkal, szegedi dohánykertész családokat telepített a vidékre 1785 és 1789 között. Ettől az időtől számítjuk a lakosság újratelepítését, a település kialakulását.

Egyházaskéri adatközlőim visszaemlékezései és a felhasznált szakirodalom alapján négy temetőt kell számba vennünk vizsgálódásainkban. A legkorábbiba a fenti falutörténeti adatokkal összefüggésben az 1700-as évek végén, az 1800-as évek elején kezdtek temetkezni, de miután 1873-ban kiütött a kolerajárvány, valószínűsíthetően gyorsan megtelt, ezért bővítésére a régi temetővel szemben fekvő földterületet jelölték ki temetkezési helynek. Így a második temető a napjainkban Keszeg Eszter egyházaskéri lakos házához tartozó kert egy részén terül el. A XIX. és a XX. század fordulóján létesítették a mai temetőt. Kialakulásával körülbelül egy időben létesült a református temető és az újhítűek temetkezési te-

---

¹ Verbicza, szerbül Vrbica 1888-ban a helységmagyarosító törekvések során kapta az Egyházaskér nevet.

rülete egyazon parcellán, de elkülönülve egymástól. Arról, hogy korábban hová temetkeztek a protestáns felekezetek, és milyen volt a település XIX. századi vallási eloszlása, nincs biztos adatunk.² Jelen tanulmány a negyedik temetkezési helyen, vagyis a mai temetőben lezajlott változásokat vizsgálja a sírfeliratok tükrében.

A mai egyházaskéri temető a falu szélén, egy kisebb utcában, a Vuk Karadžićban található, a Makai-sornak nevezett falurészen. Érdekes módon a halott falu nem különül el az élő falutól Egyházaskéren. A visszaemlékezések szerint a területet Farkas Péter kántortanító ajándékozta a településnek azzal a céllal, hogy temetőt létesítsenek rajta.³ Az ajándékozást alátámasztja a már említett, az 1900-as évek elején készült térkép⁴, amelyen a temető területe még Farkas Péter tulajdona. Mivel a településnek ajándékozta, nem került a felekezeti egyházak kezére, Egyházaskér község, majd a helyi Népbizottság és napjainkban a helyi közösség rendelkezik róla, rendezi és gondozza. Így a sírhelyért sohasem kellett fizetni. Az 1014/1-es és az 1014/2-es parcellán fekszik, területe 44 ár 40 négyzetméter. Téglalap alakja hátul keskenyedik. 1962-ben a helyi Népbizottság határozatot hozott a hozzájárulás bevezetéséről, s az első összegyűjtött összegből vaskerítést emelt a temető utcafrontjára. Napjainkban jobb oldalról és hátulról árok választja el a szomszédos parcelláktól, míg balról egy romos ház és annak elburjánzott gyümölcsöskertje határolja.

A sírfeliratok magyar nyelvűek, öt kivételével, amelyekre szerb⁵ nyelvű felirat került. Az ortodox egyházhoz tartozásukat bizonyítja a feliratok mellett elhelyezett kereszt széléinek barokkos, háromkaréjú tagolása. A magyar nyelvű, római katolikus vallásúak feliratainál egyszerű kereszttek találhatók. Az egyházaskéri temetőben találunk példát vegyes házasságra is. Ilyen esetben az elhunyt szerb nemzetiségű férjnek a magyar ajkú felesége szerb nyelvű sírjelet készíttetett, és a saját adatait is így, cirill betűs

---

² Egy 1800-as évek végén készült térképen még nincs bejegyezve a református temető. A térkép adatai: KO XIII. 54. „Egyházaskér Nagyközség térszín vázolata.” Szerk. Holub Károly. A pecsét felirata: TORONTÁL MEGYE TÖRÖK KANIZSAI JÁRÁS EGYHÁZASKÉR KÖZSÉG. Egyes visszaemlékezések szerint a Kocsis család volt az első református vallású a faluban. A XIX. század végén települtek Egyházaskérre.

³ Farkas Péter 1920-ban halt meg. Sírhelye az akkor még majdnem üresen álló temető közepére került, a nagykereszt mellé. A falu megbecsült személyisége, kántortanító volt. Táblája foglalkozását is jelzi.

⁴ Lásd a 2-es lábjegyzetben.

⁵ Történelmét tekintve színmagyar településről van szó. Az Egyházaskéren nyugvó szerb nemzetiségűek egy része a kilencvenes években Szerbia déli részéről került a falunkba, a másik része az ötvenes–hatvanas években.

írásmódban íratta föl. Igen gyakoriak a helyesírási hibák a feliratokban. A sírjelek legnagyobb részét a szomszédos városokból rendelték meg a hozzátartozók, ezért előfordult, hogy az ott működő kőfaragó üzemek alkalmazottainak nagy része szerb ajkú volt, így ők a magyar helyesírás szabályait nem ismerték, nem tudták kijavítani a megrendeléseken helytelenül megalkotott kisebb-nagyobb nyelvhelyességi hibákat, s azok a megrendelő leírásához híven kerültek a sírra. Persze azt sem állíthatjuk, hogy egy magyar ajkú kőfaragó túlzottan ügyelt volna a helyesírásra. Gyakoriak a külön- és egybeírás hibák. Olykor hiányzik a dátum utáni pont, de előfordul, hogy az írásjelek is elmaradnak, vagy a szavaktól egy szóköznyi távolságra kerülnek. Részben a helyi nyelvjárás sajátosságai is érzékelhetőek, a kiejtés szerinti írás elvét is gyakran alkalmazzák (például *szenfedél, szíveinkel*). A tanulmányban közölt sírfeliratokat betűhív írásmódban közlöm.

Mivel a sírfeliratok újabb keletűek, helyi elterjedésük ideje a negyvenes–ötvenes évekre tehető. Akadnak persze elvértve a korábban elhunytak tábláin is, de azok tartalma kimerül a név, az „itt nyugszik” és az elhunyt születési és elhalálozási adatainak csavaros megfogalmazásában. A hatvanas és hetvenes évek elvándorlási hullámainak hatása a temetőre is kiterjedt, hiszen az elköltözött falubeliek az egyházaskéri temetőben nyugvó közeli hozzátartozóik részére városi, sorozatban gyártott síremlékeket vásároltak, s ezzel egy időben kezdtek terjedni a sírversek. Napjainkra pedig a települést körülvevő temetkezési vállalkozások mennyisége következtében igen sokszínűvé váltak a síremlékek s velük a temető látképe. Újabban a sírversek a tömegkommunikációs eszközök hatására nagy változáson mennek át. Említésre méltó egy 2008-ban, élete delén tragikus hirtelenséggel elhunyt kétgyermekes apa sírverse (4.). Hozzá tartozói a Republic zenekar 1995-ben kiadott *Tűzet viszek* elnevezésű stúdióalbumáról *A csend beszél tovább* című dalának egy részletét írták táblájára kisebb változtatásokkal. Emellett olvasható a temetőnkben még néhány, a magyar nyelvtérületen igen elterjedt felirat is, amelyek változatai a világhálón, különféle temetkezéssel kapcsolatos portálokon is megtalálhatóak.

Kezdő formulák

1. Itt nyugszik [267]
2. Itt nyugszik / felejthetetlen lányunk [1]
3. Itt nyugszik / felejthetetlen férjem / kit a halál elragadott / tőlünk élete küszöbén [1]
4. Felejthetetlen gyermekünk / kit a halál elragadott / tőlünk élete küszöbén. [1]

5. Itt nyugszanak [1]
6. Itt alussza örök álmát [1]
7. Családi sírbolt [2]
8. Farkas család sírboltja [1]
9. Fehér Erzsébet sírboltja [1]
10. Ovde pociva [1]
11. PAX [1]

A nevek írása

A sírjeleken a család- és a keresztnév is szerepel. A házastársak sírján gyakori a feleség lánykori nevének a feltüntetése, és a rokonsági kapcsolatokat is kiemelik. Általában a férj neve kerül bal oldalra vagy felülre, a feleség pedig csak utána. Szokássá vált, főként idős házaspároknál, hogy ha az egyik fél meghal, akkor a másik a síremlékre felvéteti a saját nevét, a születési dátumát, és fényképet helyeztet be magáról is a márványkeretbe, házastársa adatai mellé. Kisgyermekes esetében gyakran találkozunk becézéssel:

1. Itt nyugszik / Dömösi / Árpádka / 1940. – 1945. / Nyugodjál békében!
2. Benyoczki / Lajoska / 1938 – 1949
3. Ábrahám Pisitika / Élt 4 hónapot.
4. Pető Lajoska
5. Fajcsák Bözsike / Élt 7 hó / 1939

Fa-, vas- és betonkereszteken gyakori, hogy a kereszt bal és jobb oldalán csupán egy-egy betű szerepel, amely a vezeték- és a keresztnév kezdőbetűje. Napjainkra az ilyen típusú sírokban nyugvók személye ismeretlené vált.

Sírversek

A sírversekhez soroltam minden rímelő feliratot. A változatokat külön alcsoportba osztottam, s a végén zárójelben számmal jelöltem, hányszor fordulnak elő a síremlékeken.

Tragikus körülmények között vagy balesetben elhaltak sírversei

1. Aki szeret, az soha nem feled.⁶

⁶ Hozzátartozói a *Magyar Szó* napilap hétfői, gyászjelentéseket tartalmazó mellékletéből vették át a feliratot.

2/1. Szép tavasz terítsd be ezer ibolyával,
fehér nyár, te hintsd be illatos rózsával,
szelíd ősz, szórd tele fanyar falevével
hideg tél, takard be ezüst szenfedéllel,
mi majd betakarjuk fájós szíveinkel
fájós szíveinkből fakadó könnyeinkel.⁷

2/2. Őszi szél takard be
hulló falevével
mi majd betakarjuk
fájó könnyeinkkel

4. Mindig itt vagyok,
és ott leszek, ahol
a szél zúg, a nap nevet.⁸

Gyermeksírverek

8/1. Gyógyíthatatlan a seb amit
a sors adott reánk
Felejtethetlen az óra amikor
földet dobtak rád⁹

10/1. Kinek gyermekét
nem fedi sírhalom
az nem is tudja mi az
igazi fájdalom¹⁰

10/2. Kinek gyermekét nem
fedi sírhalom az nem
tudja mi az igazi fájdalom¹¹

---

⁷ A zentai Aulik kőfaragó sírversgyűjteményéből választották hozzátartozói.

⁸ Az eredeti dalszöveg részlete: „Akkor is hallok a hangomat, hogyha fáj, hogyha nem szabad, / mindig itt vagy, és ott leszek, ahol a szél zúg, a nap nevet... / Elbúcsúzom, de ott leszek, ahol a szél zúg, a nap nevet, / elbúcsúzom, de itt marad belőlem néhány pillanat...” (*A csend beszél tovább. Tűzet viszek.* Republic, 1995). A *Magyar Szó* gyászjelentéseiben is gyakori változatainak az előfordulása.

⁹ Párhuzama Felsőhegyen: VIDA 2007: 136, Magyarokanizsán: KLAMÁR 2013: 62. A *Magyar Szó* gyászjelentéseiben is gyakori. Egyik változata a lapból: „Gyógyíthatatlan a seb, amit a sors mért ránk, / Feledhetetlen a perc, amikor földet dobtak rád. / Lelked, mint a fehér galamb, csendesesen messze szállt. / Fájó tested oly sokat szenvedett, / Mert szívedben volt a jóság és odaadó szeretet. / A sok könny-csepp, ami végiggördül arcunkon, / azért van, mert szeretünk és hiányzol nagyon!”

¹⁰ Párhuzama Felsőhegyen: VIDA 2007: 135. Az interneten is igen gyakori az előfordulása: www.erdos-granit.hu, www.granitpark.hu, www.ledig-granit.hu, gyaszkepek.lapunk.hu.

¹¹ Lásd az előző lábjegyzetben.

Fiatalkorban elhaltak sírversei

6. Nincs már holnap
Ennyi volt az élet
Ezentúl már csak a
Szívetekbe élek.¹²

7. Rövid élete sok szép terve csak álom
maradt mert mindent lezárt a sírhalom.
Részünkre nem maradt más csak a bánat és
az örökös fájdalom.

8/2. Gyógyíthatatlan a seb , amit
a sors adott reám.
Felejthetetlen az óra, amikor
földet dobtak reád.¹³

Középkorú, a település elismert személyiségének a sírverse

9. Ének zengjen e sír felett
aki tanított sok gyermeket.

Szülésben elhalt anya sírverse

11. Egy drága édesanya ki gyermekéért éle-
tét adta, ki szeretetét, jószágát csak képen
arcáról mutatja.¹⁴

Időskorban elhaltak sírversei

3/1. E síremlék örökké hirdesse,
hogy akik itt nyugszanak soha
nem lesznek feledve!

3/2. Ez a síremlék örökké hirdesse, hogy
aki itt nyugszik soha nincs feledve!¹⁵

---

¹² Változata: „Már nincs holnap, csak ennyi volt az élet. Sirassatok csendesen, mert Én a szívetekben élek” (www.gyaszkepek.lapunk.hu).

¹³ Lásd a 9-es lábjegyzetben.

¹⁴ A sírverset az elhunyt édesanyja, Kószó Józsefné Rúzsá Katalin (1949) költötte.

¹⁵ A hozzátartozók a sírbolt készítésekor a 3/1-es sírverset vették át s írástól fölpróbb változtatásokkal.

5/1. Az élet egy viharos tenger
ahol a jobb életért küzd és dolgozik az ember.
Mire céljára talál – csónakját felborítja a halál.
és akkor (ott) örök nyugalomra talál.¹⁶

5/2. Az élet egy viharos tenger.
Melyben küzd és dolgozik az ember
s mire céljára talál.
Csónakját felborítja a halál.

10/3. Kinek szüleit nem fedí
sírhalom, nem tudja mi
az igazi fájdalom.¹⁷

10/4. Kinek édesanyját
nem fedí sírhalom
nem is tudja
mi az igazi fájdalom.¹⁸

12. Számunkra nem vagy
halott
Örökké élsz mint a
csillagok¹⁹

---

¹⁶ Párhuzama Magyarkanizsán: „Az élet viharos tenger, / Amelyen dolgozik az ember / Amikor célba talált / Csónakját felborítja a halál” (KLAMÁR 2013: 60), „Az élet egy viharos tenger, / Amelyben csak dolgozik az ember, / És amikor célba talál, / Csónakját felborítja a halál” (KLAMÁR 2013: 61).

¹⁷ Változata Felsőhegyen: „Kinek nejét és édes / Anyát nem fedí sír / Halom nem is tudja / Mi az igaz fájdalom!” (VIDA 2007: 130), „Kinek férjét nem fedí sírhalom / nem tudja mi az igazi fájdalom!” (VIDA 2007: 137), „Kinek apját, anyját és testvérét / Nem fedí sírhalom / Az nem is tudja mi a szív fájdalom” (VIDA 2007: 138), Magyarkanizsán: „Kinek apját anyját / nem fedí sírhalom, / az nem is tudja / mi a szív fájdalom” (KLAMÁR 2013: 57).

¹⁸ Lásd a 17-es lábjegyzetben.

¹⁹ Párhuzama Felsőhegyen: „Számunkra te sohasem leszel halott, / Örökké élni fogsz, mint a csillagok” (VIDA 2007: 137), a *Magyar Szó* gyászjelentéseiben is gyakori az előfordulása. Változatai még: „A virág elhervad rövid pár nap alatt, / De emléked szívünkben örökre megmarad. / Számunkra te sosem leszel halott, / Örökké élni fogsz, mint a csillagok” (www.granitpark.hu), „A szíved pihen, a miénk vérzik, a fájdalmat csak az élők érzik. Számunkra Te sosem leszel halott, örökké élni fogsz, mint a csillagok” (www.abdai.lapunk.hu), „Számunkra te soha nem leszel halott, örökké élni fogsz, mint a csillagok” (www.kuzmagranit.hu), „Számunkra te sohasem leszel halott / Örökké élni fogsz, mint a csillagok / Drága jó szívet két dolgos kezét / Áld meg Atyánk / S mi köszönjük, hogy ő lehetett a mi édesanyánk” (www.

13. Oh édes jó Apánk
fájos szível gyászolunk
és remélünk hogy meglátunk
a menyei örömben!

Önmagának, előre elkészítettett kriptán olvasható sírvers

14. Isten hozott jó testvér
Mondd el a miatyánkot
Mindnyájunk lelki üdvéért

Egyéb feliratok

- 1/1. Emléküket szívünkben őrizzük [2]
1/2. Emléküket örökké / szívünkben őrizzük. [1]
1/3. Emlékét örökké szívünkben őrizzük [1]
1/4. Emléked szívünkben / megőrizzük [1]
2/1. Szívünkben örökké hű marad. [2]
2/2. Szívünkbe örökké hű marad [1]
3. Szívünkben / örökké élni fognak. [1]
4. Emléked örök kincse. / Szívünk vigasza. [1]
5. Elesett a harctéren / 1916 / Fájdalmas emlék lányaitól [1]
6. Felejthetetlen lányom [1]
7. Felejthetetlen gyermekünk / kit a halál elragadott / tőlünk élete küszöbén [1]
8. Imádkozunk értük / hogy nyugodt békés / legyen pihenésük [1]
9. Hosszú betegsége után / adj uram örök nyugalmat, s / az örök világosság fényeskedjen / neki. [1]
10. A nagy fájdalmainkat szívünkbe / zárjuk. Még élünk soha el nem feledünk [1]
11. Jézus szíve / légy irgalmas hozzám [1]
12. sz. Egyházaskéren / 1852

A foglalkozások jelölését írásban itt, az egyéb feliratok között tárgyaljuk. Az egyházaskéri temetőben csupán két sírjelen találkozunk jelölésével nyílt formában, s egygel, amikor versbe foglalták a sírtáblán a foglalkozást (ilyen a fentebb közölt 9-es számú sírvers). A foglalkozás jelölése:

---

smsgyujtemeny.hu), „Elcsitult a szív, mely értünk dobogott, / Pihen a kéz, mely értünk dolgozott. / Számunkra te sosem leszel halott, / Örökké élni fogsz, mint a csillagok.” (www.citatum.hu), „Elcsitul a szív mely értünk dobogott, Pihen a kéz mely értünk dolgozott. Aki szeret az soha el nem feled / Számunkra te soha nem leszel halott, Ragyogni fogsz mint a csillagok!!” (sirko-keszites-budapest.hu)

1. Itt nyugszik / Farkas Péter / kántortanító / élt 59 évet / megh 1920 / Müller Kikinda

2. Piri Rezső / kántor / 1920 – 1986 / neje / Piri Mária / szül Mihók / 1923 –

Sírversek alá vésett búcsúszavak, záróformulák

- 1/1. Nyugodjanak békében [28]
- 1/2. Nyugodjanak békében! [3]
- 1/3. Nyugodjonak békében [10]
- 1/4. Nyugodjonak békében! [2]
- 1/5. Nyugodjanak isten kegyelmében [1]
- 1/6. Nyugodjon békében! [2]
- 1/7. Nyugodjon békében [37]
- 1/8. Nyugodjék békében! [2]
- 1/9. Nyugodjonak / békeségben [1]
- 2. Örök nyugalmat / békébe [1]
- 3/1. Béke hamvaikra [29]
- 3/2. Béke hamvaikra! [13]
- 3/3. Béke hamvaikra. [2]
- 3/4. Béke hamvaira [23]
- 3/5. Béke hamvaira! [11]
- 3/6. Béke poraira [1]
- 3/7. Béke poraikra [1]
- 4. Počivaj u miru [1]

A síremléket emeltetőkre utaló feliratok

- 1/1. Szerettei [2]
- 1/2. Emeltették szerettei [2]
- 2/1. Emeltették családjaik [3]
- 2/2. Emeltették családjai [6]
- 2/3. Emeltette családjai [1]
- 2/4. Emeltette családjai! [1]
- 2/5. Emeltette családja [2]
- 2/6. Emeltették szerető családjaik [1]
- 2/7. Örök emlékül / emeltették családjaik. [1]
- 2/8. Örök emlékül / emeltették családjai [2]
- 2/9. Emeltette / Gyászoló család [1]
- 2/10. Gyászoló családjai [2]
- 3/1. Emeltette édesanyja. [1]
- 3/2. Emléket emelt / édes anya [1]

- 3/3. Emeltette édesanyja Eszter és huga Magdika / Emléül még sógorától [1]
- 4/1. Szerető édes anyja és édes apja [1]
- 4/2. A síremléket emelteti: / édesapja és édesanya. [1]
- 4/3. Emeltette édesanyja, nevelőapja, huga / Gabriella és nagyanyja. [1]
- 4/4. Sír emléké emeltetti / szülei és testvérei [1]
- 4/5. Szeretett szülei [1]
- 5/1. Emeltette neje [1]
- 5/2. Emeltette neje Erzsébet [1]
- 5/3. Emeltette neje Mária [1]
- 5/4. Emeltette felesége / Rozália [1]
- 5/5. Spomen podiže / supruga Slobodanka [1]
- 5/6. Emeltette neje és leánya [1]
- 5/7. Spomenik podižu supruga i čerke [1]
- 5/8. Emeltette neje és családja [4]
- 5/9. Emeltette neje és családjai [8]
- 5/10. Emeltette felesége / és családja [1]
- 5/11. Emeltette: felesége / és családjai. [1]
- 5/12. Emeltette felesége és családjai. [1]
- 5/13. Emléket emelteti / neje és családjai [1]
- 5/14. Emeltette neje / családjai [2]
- 5/15. Emeltette felesége / és kis lánya
- 5/16. Emeltette felesége és fia [1]
- 5/17. Emelteti felesége / fiai, menyei valamit unokái. [1]
- 5/18. Fájdalmas szívvel és soha el / nem múló szeretettel emeltette / felesége és családjai. [1]
- 5/19. Emeltették / Mária / és / Katica [1]
- 6/1. Emeltették / férje és családjai [2]
- 6/2. Örök emléket emeltette / férje és családjai [1]
- 6/3. Örök emlékére emeltették / férje és családjai [1]
- 6/4. Emeltette férje és családjai [1]
- 7/1. Emeltette leánya Mária [2]
- 7/2. Emeltette leánya / Julis [1]
- 7/3. Emeltette leánya / Jolán [1]
- 7/4. Emeltette leányuk Irén 2002-ben [1]
- 7/5. Emeltette / leányaik [1]
- 7/6. Emeltette / leánya és veje [2]
- 7/7. Emeltette lánya és veje [2]
- 7/8. Emeltették leányai és veje [1]
- 7/9. Emeltette veje és leánya [1]
- 7/10. Síremlékét emeltette / lánya veje és onokája [1]

- 7/11. Síremléket emeltette / lánya családjával [1]
 7/12. Emeltette leánya fia / veje és menyé [1]
 8/1. Emeltette fia Ferenc [1]
 8/2. Emeltette fia Anti [1]
 8/3. Emeltette fia / Frányó. [1]
 8/4. Emeltette / fia és menyé [1]
 8/5. Emeltette fia Sándor / és neje Matild [1]
 8/6. Emeltette fia Gyuri / és menyé Etelka [1]
 8/7. Emeltette fia Sanyi / és neje Piri [1]
 8/8. Emeltette fia menyé / és unokája [1]
 8/9. Emeltette fia és lánya [1]
 8/10. Emeltette / fia leánya és veje [1]
 8/11. Emeltette fia leánya menyük és vejük [1]
 8/12. Emeltette fia József / neje Erzsébet / és unokája Erzsike [1]
 8/13. Drága kisfia Tomika édesapja, édesanyja és testvére Attila. [1]
 9/1. Emeltették testvéreik [1]
 9/2. Emeltették testvérei [1]
 10. Szeretettel hozzátartozói. [1]
 11. Emeltette unokája és családjai. [1]
 12. Spomen dizu deca / Milan i Milena [1]
 13. Emeltette / veje és leánya [1]
 14. Emeltette öccse / András [1]
 15. Emeltették eltartói / János, Piroska és Tibor [1]
 16. Emeltették életükben [2]
 17. Emeltette az egyházaskéri / imaház örök emlékül. [1]
 18. Emeltette 1955 ben (Kezdő formulája: Fehér Erzsébet sírboltja) [1]
 19. Szerencsétlen Apjuknak / emlékül emeltették / családjai [1]

A kőfaragókról

Az egyházaskéri temető sírjelein a készítőik ritkán tüntették fel névje-gyüket. A terepmunka során tizenegy sírboltot találtunk, amelyen a kő-faragó adatai is olvashatók. Napjainktól visszafelé, a temető keletkezésé-ig haladva a következő kőfaragók jelennek meg és ismétlődnek is olykor: Narcis (Törökkanizsa – 2014)²⁰, Major (Magyarkanizsa – 2010), Farago Ivan (Zenta – 2006), Aulik (Zenta – 1999), Tunner (Nagybecskerek –

²⁰ Zárójelben feltüntettük a vállalkozó székhelyét és a legújabb, általa készített sírjelein szereplő elhunyt elhalálozási évét, azzal a céllal, hogy behatárolhassuk tevékenységének idejét. Egyházaskéren ritkán fordul elő, hogy évtizedekkel az elhalálozás után készítsenek síremléket a hozzátartozók, ezért e módszert célravezetőnek tartjuk.

1948), Keszler (Kikinda – 1938), Wechselberger (Kikinda – 1926), Müller (Kikinda – 1920), Stark (Szeged – 1915). A feltüntetetteken kívül Kocsis Mihály egyházaskéri sírkőkészítő műveiből találunk igen nagy számban a temetőben. S bár nem véste föl a névjegyt, 148 egyazon mintára készített, még ma is ép sírkő az ő keze munkája a helyiek vélekedése szerint. A hatvanas és a nyolcvanas évek között tevékenykedett.

Adatközlők

Özv. Hézső Mihályné Fajcsák Piroska, 79 éves, született 1935-ben Egyházaskéren. Vasutas, földműves családból származó háztartásbeli. Elhunyt 2014 augusztusában.

Özv. Barna Mihályné Rúza Ilonka, 74 éves, született 1940-ben Egyházaskéren. Földműves származású háztartásbeli. Fialat korában a helybeli színjátszó kör aktív tagja volt.

Sári Antal, 79 éves, született 1935-ben Egyházaskéren. A helybéli mezőgazdasági birtok dolgozója volt és a falusi tanács továbbá a társadalmi, politikai és sportélet aktív tagja. Nagyszüleit 1950-ben és 51-ben, édesapját pedig 1952-ben temette.

Mihók István, 86 éves, született 1928-ban Egyházaskéren. A helybeli mezőgazdasági birtok egykori munkavezetője. Éveken át a falu társadalmi, politikai és sportéletének oszlopos tagja.

Bálint Józsefné Mihók Margit, 81 éves, született 1933-ban Egyházaskéren. Szegényparaszti származású nyugdíjas. Az egyházi kórus tagja.

Ágoston Istvánné Mihók Julianna, 78 éves, született 1936-ban Egyházaskéren. Szegényparaszti származású háztartásbeli. Az egyházi kórus tagja. Magyarmaidányon is élt néhány évet.

Özv. Kataró Ferencné Csorba Katalin, 68 éves, született 1946-ban Egyházaskéren. Földműves családból való nyugdíjas. Az egyházi kórus tagja.

Özv. Pecka Jánosné Kormányos Rozália, 82 éves, született 1932-ben Egyházaskéren. Szegényparaszti származású háztartásbeli. Németországban élt egy rövid ideig.

Nagy József, 84 éves, született 1930-ban Egyházaskéren. Az egykori Földműves-szövetkezet könyvelőjeként nyugdíjazták. A falusi tanács, valamint a település társadalmi, politikai életének aktív tagja volt.

Özv. Keszeg Péterné Surinya Eszter, 74 éves, született 1940-ben Egyházaskéren. Szegényparaszti származású nyugdíjas.

Fehér Józsefné Hézső Mária, 57 éves, született 1957-ben Egyházaskéren. Földműves származású. A falu anyakönyvvezetőjeként vonult nyugdíjba. A helyi hagyományok és a település múltjának ismerője és gyűjtője.

Fehér József, 57 éves, született 1957-ben Egyházaskéren. Szegényparaszti származású. A mezőgazdasági birtokon dolgozott, napjainkban munkanélküli.

Irodalom

- BALASSA Iván (1973): A magyar temetők néprajzi kutatása. In *Ethnographia* LXXXIV. 3., 225–242.
- BESZÉDES Valéria (2011): *Hol volt...* Néprajzi és műemlékvédelmi tanulmányok. Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta
- BOROVSKY Samu szerk. (1911): *Magyarország vármegyéi és városai*. Magyarország monográfiája. Torontál vármegye. Országos Monográfiai Társulat, Budapest
- BÖNGYIK Á.–BOGDÁN J.–FEHÉR M.–KÓNYA S.–MIHÓK B.–SÁRI T.–TŰRI L. (1999): *Verbica–Egyházaskér*. Monográfia. Kiadja a Verbicai Helyi Közösség Tanácsa, Egyházaskér
- FAGGYAS István (1988): *Fejfás temetők a magyarországi Gömörben*. Gömör néprajza XII. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének kiadványa, Debrecen
- JUNG Károly (1978): *Az emberélet fordulói*. Gombosi népszokások. Forum, Újvidék
- KISS Lajos (1920): Hódmezővásárhelyi temetkezési szokások. In *Ethnographia* XXXI. 1–6., 80–94.
- KLAMÁR Zoltán (2013): Térpanelek Magyarkanizsa Nagytemetőjében. In *Híd*, 10., 40–70.
- KUNT Ernő 1983: *Temetők népművészete*. Magyar népművészet. Corvina Kiadó, Budapest
- KUNT Ernő (1987): *Az utolsó átváltozás*. A magyar parasztság halálképe. Gondolat, Budapest
- L. JUHÁSZ Ilona (2002): *Rudna I*. Temetkezési szokások és a temetőkultúra változásai a 20. században. Lokális és regionális monográfiák 2. Fórum Társadalomtudományi Intézet, Liliium Arkanum Könyvkiadó, Komárom
- L. JUHÁSZ Ilona 2011: *Rítusok, jelek, szimbólumok*. Tanulmányok az összehasonlító folklorisztika köréből. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja–Komárom
- NAGY Jenő (1942): Temetés, temető és halotti tor a kalotaszegi Magyarvalkón. In *Ethnographia* LIII., 132–143.
- SILLING István (2002): *Vallási néphagyomány*. Írások a vajdasági népi vallásosság köréből. Forum Könyvkiadó, Újvidék
- SILLING István (1994): *Templomok, szentek, imádságok*. Tanulmányok a vajdasági népi vallásosság tárgyköréből. Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék
- VIDA János (2007) A felsőhegyi temető sírfeliratai. In *Helyismereti Almanach*. A Dudás Gyula Múzeum- és Levélbarátok Körének évkönyve, Zenta